

Farmakoterapia w ciąży, połogu i podczas laktacji

POIA 26.01.21

Epidemiologia

- 3-5% żywo noworodków rodzi się z wadami
- 1-3% tych wad kojarzonych jest ze stosowaniem leków w czasie ciąży
- Krytyczny moment między 15 a 90 dniem ciąży*

*Teratology and Drug Use During Pregnancy

Author: Joy C Draper, MD, JD, FACOG; Chief Editor: David Chelmow, MD <http://emedicine.medscape.com/article/260725-overview#a1>

Zarys problemu

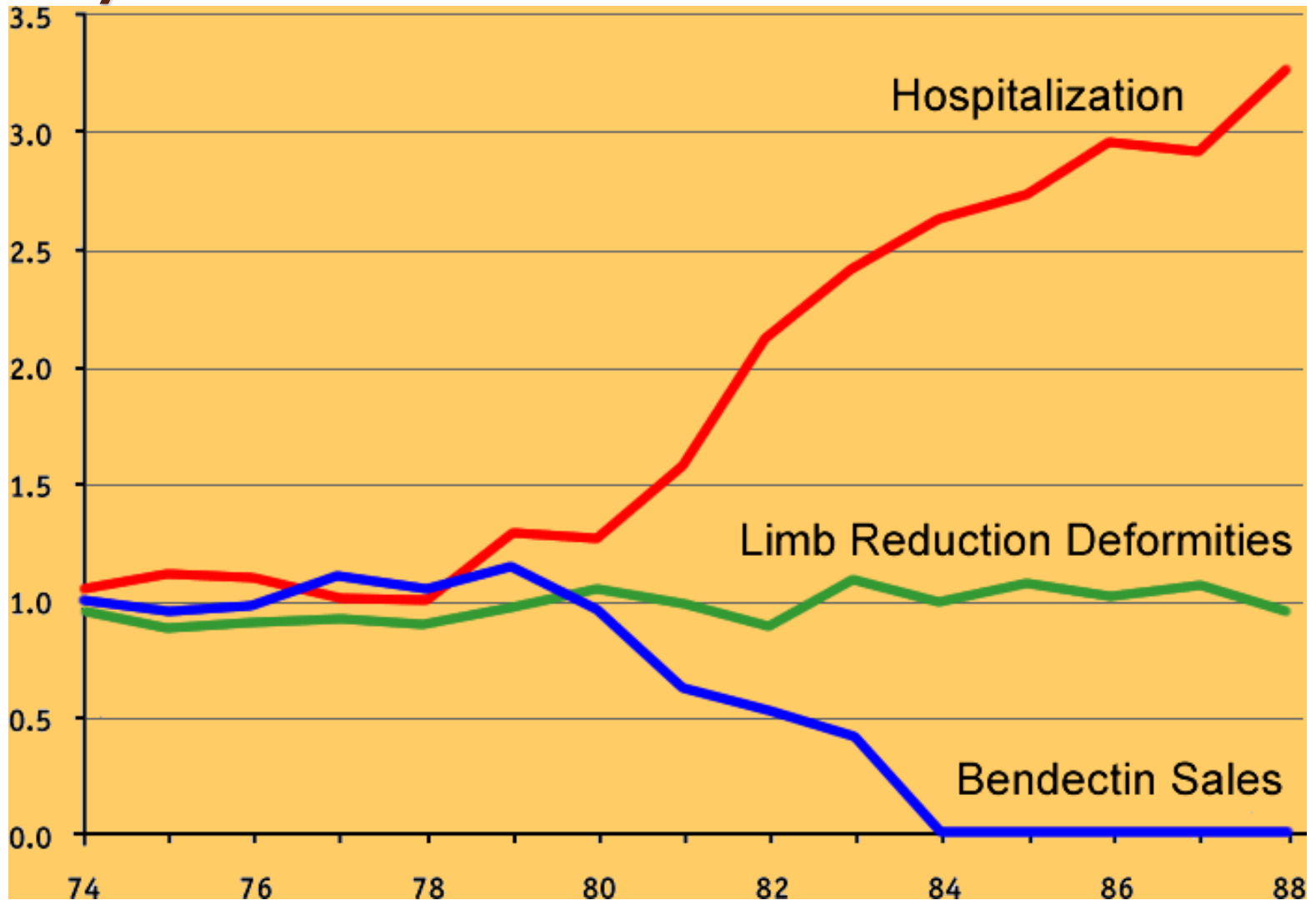
- Strach kobiet przed niepożądanym działaniem powoduje:
  - Nie stosowanie leków w okresie ciąży i laktacji
  - Brak produkcji leków dedykowanych dla tej grupy pacjentek
- Nieprawidłowe leczenie ciężkich chorób u ciężarnych

-
- 25% kobiet stosujących przebadane i dopuszczone do stosowania leki przypisuje im działanie teratogenne (Am J Obstet Gynecol 1989)
  - Po katastrofie w Czarnobylu połowa ciąży w Atenach została usunięta (Trichopolous, BMJ, 1986)

Wymioty ciężarnych

- W różnym nasileniu występują u 80% ciężarnych
- *Bendectin (doxylamine-pyridoxine) w 1978 roku był stosowany przez 40% ciężarnych amerykańkanek
- W 1983 roku z powodu procesu sądowego wycofany z obiegu, pomimo sprzeciwu FDA
- Skutek?

2-3 wzrost hospitalizacji z powodu wymiotów w USA

Zmiany farmakokinetyki leków w ciąży

- wchłanianie
- dystrybucja
- biotransformacja
- wydalanie

Wchłanianie

- zwolniona motoryka
- zmniejszone wydzielanie enzymów trawiennych
- zmniejszone napięcie zwieracza przełyku
- zmiana pH żołądka (wymioty, zgaga)

Dystrybucja

- Wzrost objętości osocza
- Zmniejszony stopień wiązania leku z białkami krwi
- Wypieranie leków z połączeń z białkami przez hormony łożyskowe
- Przyrost tkanki tłuszczowej

Metabolizm

- indukcja enzymów wątrobowych:
CYP3A4, CYP2D6, CYP2C9, UGT1A4,
UGT2B7,
- inhibicja CYP1A2, CYP2C19

Biotransformacja

- zwiększone stężenie hormonów sterydowych – modyfikacja metabolizmu różnych leków
- upośledzenie sprzężania z kwasem siarkowym i glukuronowym

Wydalanie

WZRASTA

- przepływ krwi przez nerki 1200ml/min
- przesączanie kłębuszkowe
- reabsorbcja zwrotna sodu i wody w kanalikach nerkowych

Łożysko

Czynniki wpływające na transport przez łożysko:

- masa cząsteczkowa leku
- pKa

(pH środowiska, w którym lek jest zjonizowany w 50%)

- stopień wiązania z białkami osocza

Czynniki teratogenne

- Nieznane (65 - 70%)
- Genetyczne(20%)
- Chromosomalne (5%)
- Choroby matki, infekcje (3 - 4%)
- **Toksyczne- leki, hormony (2 - 3%)**
- Mechaniczne i fizyczne (2%)- siły mechaniczne, niska i wysoka temp., promieniowanie jonizujące

Leki szybko przenikające przez łożysko

- Penicylina G, Ampicylina
- **Cefalosporyny**
- Tetracykliny
- Sulfonamidy
- Pochodne benzodiazepiny, Barbiturany
- Fenytoina
- Bupiwakaina
- Propranolol

Wpływ leków na płód

- Prawie wszystkie leki przechodzą do płodu
- W narażeniu płodu na lek większą rolę odgrywa **czas** niż wielkość transportu przez łożysko
- **OUN** – najbardziej wrażliwy na uszkodzenie
- **Wątroba** – niewykształcony w pełni układ detoksyfikacyjny

EFEKT działania zależy od:

- **Mechanizmu** działania leku i jego metabolitów
- **Dawki** środków toksycznych
- **Dostępu** leku do rozwijających się tkanek
- **Okresu** rozwoju zarodka
- **Genotypu** zarodka

Czas powstania różnych malformacji

Malformacja	Defekt	Powstaje przed okresem
Holoprozencefalia	Mezoderma przedstrunowa	23 dni
Bezmózgowie	Przednia część cewy nerwowej	26 dni
Przepuklina oponowordzeniowa	Tylna część cewy nerwowej	28 dni
Przełożenie wielkich naczyń	Kierunek rozwoju przegrody serca	36 dni
Aplazja kości promieniowej	Rozwój kości promieniowej	38 dni

Czas powstania różnych malformacji

Malformacja	Defekt	Powstaje przed okresem
Ubytek przegrody międzykomorowej	Zamknięcie przegrody komorowej	6 tygodni
Przepuklina przeponowa	Zamknięcie kanału opłucnego	6 tygodni
Syndaktylia	Programowana śmierć komórek tkanki między palcami	6 tygodni
Zarośnięcie dwunastnicy	Rekanalizacja dwunastnicy	7-8 tygodni
Macica dwurożna	Złanie dolnych części przewodów Mullera	10 tygodni
Rozszczep podniebienia	Rozwój podniebienia wtórnego	10 tygodni

Krytyczny okres teratogennego działania leków

Gruczoł tarczowy	16-18 dzień ciąży
Tkanka nerwowa	18-38
Układ krążenia	18-40
Narząd wzroku	24-40
Kończyny	24-46
Gruczoły płciowe	37-46

Kategorie leków wg FDA

A w badaniach na kobietach nie wykazano ryzyka

B badania na zwierzętach nie wykazały ryzyka lub badania na zwierzętach wykazały ryzyko, ale nie zostało ono potwierdzone w badaniach na kobietach

C badania na zwierzętach wykazały ryzyko, a badania na ciężarnych są niedostępne lub brak jakichkolwiek badań

D udowodnione ryzyko, ale gdy korzyści przewyższają ryzyko mogą być zastosowane

X leki absolutnie przeciwwskazane u kobiet w ciąży i starających się o potomstwo

Potencjalne niepożądane działania leku na płód:

- **Mutagenne** – choroby nowotworowe, w tym w późniejszym okresie życia
- **Teratogenne** – morfologiczne zmiany płodu w tym OUN

50% ciąż jest nie zaplanowanych!

- Leki
- Szczepienia
- Badania obrazowe

Kategoria X

- **bezwzględny zakaz!!!**

- Estrogeny, progestageny, testosteron, antyandrogeny, danazol
- Metotreksat, jod radioaktywny, leuprolid
- Rybawiryna
- Szczepienia: odra, różyczka, świnka MMR
- Pochodne wit A
- Benzodiazepiny
- Misoprostol
- Ergotamina
- Raloksyfen
- **Statyny, fibraty**

Liczne malformacje. Dziecko matki leczonej cytostatykami

Tarczyca dziecka, którego mama w ciąży stosowała leki wykrztuśne z jodkami

Pseudohermafrodytyzm po stosowaniu androgenów w ciąży

Talidomid

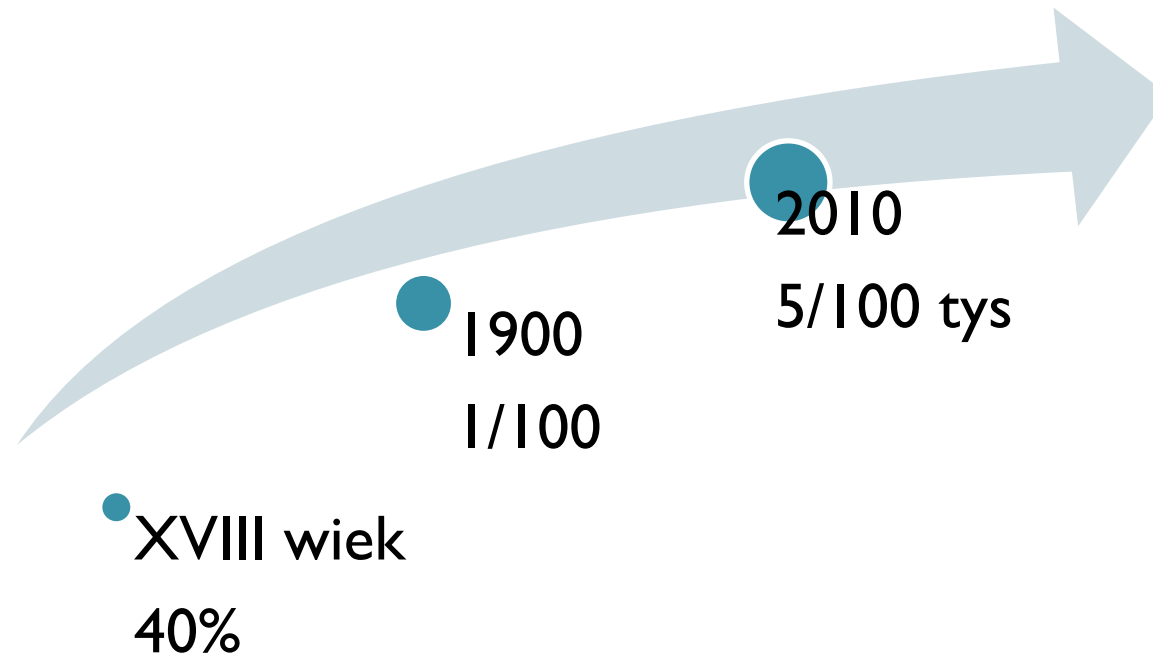
- W latach 1950 jako lek p/wymiotny, p/bólowy, nasenny bez recepty zalecany dla kobiet w ciąży
- Wycofany pod koniec lat 1960
- Fokomelia/amelia
- 15tys ciąż, 12tys żywych płodów z wadami wrodzonymi, 40% zmarło w ciągu i roku życia, większość żyje do dziś
- Obecnie w leczeniu szpiczaka mnogiego

Jeżeli nie ma konieczności i konkretnych wskazań kobieta nie powinna stosować leków w ciąży zwłaszcza w I trymestrze

Zgony kobiet w ciąży i połogu

Prawidłowa farmakoterapia w ciąży
ratuje życie

Jeśli istnieją wskazania kobieta w ciąży powinna przyjmować leki!

Prozac (ChPL 2004): „Bezpieczeństwo leku nie zostało zbadane w ciąży.

Przeciwwskazane stosowanie u kobiet w wieku rozrodczym, chyba że w opinii lekarza prowadzącego potencjalne korzyści przewyższają ryzyko”.

Fakty:

Do grudnia 2003 roku przeprowadzono:

- 6 badań w kierunku dysmorfii
- 3 badań w kierunku rozwoju psychologicznego
- 1 metaanalizę
- **Wszystkie wykazały bezpieczeństwo stosowania prozacu w ciąży**

Na ulotkach

- „Względne przeciwwskazanie: ...ciąża”
- „Poinformuj lekarza: gdy .. jesteś lub przypuszczasz ,że jesteś w ciąży, a także gdy karmisz piersią.”
- Lekarz odpowiada za farmakoterapię, możliwe procesy

Przeziębienie w ciąży

ODPOWIEDNIE NAWODNIENIE

GORĄCZKA, PRZECIWBÓLOWO: Paracetamol – B (FDA);

KATAR: sól morską, sól fizjologiczną, Euphorbium,

- Wodnisty katar: oksymetazolina, ksylometazolina do 5 dni (Acatar, Nasivin, Xylometazolin)
- Zatkany nos: mesna (Mucofluid w sprayu)– na receptę, sterydy donosowe (flixonase, avamys)

+ ewentualnie Rutinoscorbin, Witamina C

Przeziębienie w ciąży

KASZEL: syropy homeopatyczne (Prenalen dla ciężarnych, Drosetoux itp.).

- Suchy kaszel: nieopiodowe leki przeciwkaszlowe np. butamirat (Sinecod)
- Mokry kaszel: bromheksydyna (Flegamina), inhalacje

BÓL GARDŁA: cukierki szalwiowe, Tantum Verde w sprayu, Septolete, Tetesept, Neoangin, Sebidin, wszystko byle bez NLPZ zwłaszcza w III

Leki przeciwbólowe w ciąży

Lek I rzutu: paracetamol

✓ I i II trymestr:

**ibuprofen, naproksen, ketoprofen,
diklofenak, indometacyna, nimesulid,
fentanyl, – B (FDA);**

**aspiryna, tramadol, kodeina, meloksykam,
nabumeton, etorikoksib – C (FDA);**

✓ III trymestr:

**wszystkie NLPZ – D (FDA) – ryzyko
przedwczesnego zamknięcia przewodu
Botalla.**

Bezpieczne leki przeciwbólowe podczas laktacji:

- **Paracetamol**
- Ibuprofen
- Metamizol (pyralgina)
- Tramadol

Wymioty

- **Dobre nawodnienie, prawidłowe odżywianie (małe porcje a często, np 3 duże i 3 małe posiłki);**
- **Imbir - jako korzeń, herbata lub w tabletkach locomotiv;**
- **Dimenhydrinat, Meklizyna – B (FDA), Prometazyna –C (Diphergan) (FDA);**
- **Tietylperazyna (torecan) brak badań, stosowana przy niepowściągliwych wymiotach;**
- **Metoklopramid – B (FDA) –antagonista D, agonista 5HT4;**
- **W szpitalu czasem i.v. ondansetron –B (FDA) (bloker rec 5-HT3);**
- **Zgaga - Rennie, siemię lniane, żucie gumy, doraźnie ranitydyna – B (FDA).**

Antybiotyki w ciąży

Penicyliny – B (FDA).

Cefalosporyny – B (FDA)

Makrolidy: azytromycyna – B, klarytromycyna – C, (FDA)

Karbapenemy: meropenem – B, tienam – C; (FDA)

Wankomycyna – C (FDA)

Aminoglikozydy: gentamycyna – C, tobramycyna – D, amikacina – C (FDA).

Tetracykliny: Doksacyklina – D (FDA)

Kotrimoksazol – C przeciwwskazany (antag kw.foliowego).

Fluorochinolony – C (FDA).

Metronidazol – B (FDA) – nie w I.

Nitrofurantoina – B (FDA) –w I i II. w III-nie bo ryzyka żółtaczki noworodków

Przeciwgruźlicze: etambutol – B, zoniazyd, pirazinamid, cykloseryna, ryfampicyna – C, streptomycyna – D, kanamycyna – D (FDA).

Leki przeciwgrzybicze w ciąży

- **Amfoterycyna – B** (FDA);
- **Terbinafina – B** (FDA);
- **Pozostałe podawane systemowo – C** (FDA).

- Zapalenia grzybicze pochwy:

Globulki:

natamycyna, nystatyna – B (FDA)

Clotrimazol - **C** (FDA) w I trym, **B** (FDA) w II i III trym

Astma w ciąży

- **β_2 -mimetyki – B** (FDA), wyjątek **salmeterol – C** (FDA);
- **Leki antyleukotrienowe – B** (FDA);
- **Wziewne GKS – C** (FDA), preferowany budesonid;
- **Teofilina – C** (FDA).

Alergia

- **Cetyryzyna (Zyrtec, Allertec) – B**
(FDA)
- **Loratadyna (Claritine) – B** (FDA)
- **UNIKANIE EKSPOZYCJI NA
ALERGENY!!!**

Nadciśnienie w ciąży

- Lek z wyboru: **metyldopa** – **B** (FDA);
- **MgSO₄** i.v. – **B** (FDA) – stan przedrzucawkowy;
- II rzutu: **labetalol** – **C** (FDA) i inne BB;
- **Dihydralazyna** – **C** (FDA) i.v. do szybkiego obniżania;

Nadciśnienie w ciąży

- **ACE-I, sartany** – bezwzględnie p/wsk **D** (FDA);
- **W przypadku nadciśnienia ciążowego wszystkie diuretyki – kategoria D, w ciąży nie można stosować preparatów złożonych!**

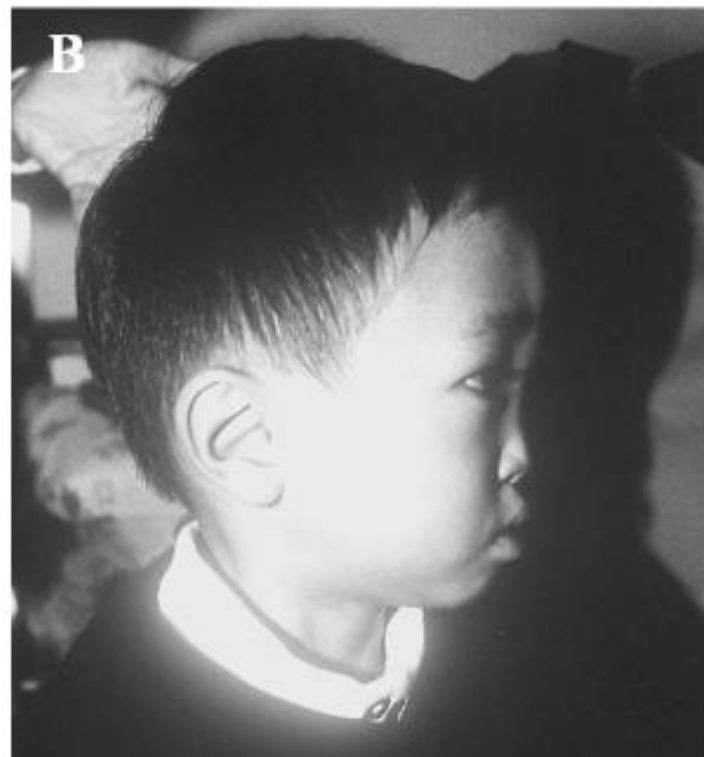
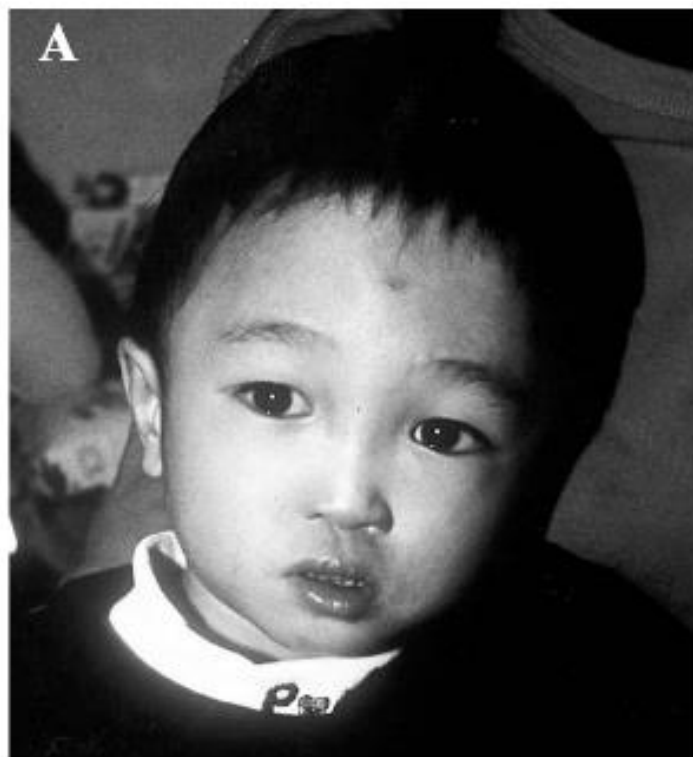
Inne leki stosowane w kardiologii

- **HDCz – C** (FDA) enoksaparyna (kleksan), dalteparyna (fragmin); czasem wskazania położnicze do stosowania!
- **Dikumarol – D** (FDA);
- **HNF – D** (FDA).
- **Warfaryna – ?**

Zespół warfarynowy

- pochodne kumaryny (warfaryna, acenoku dikumarol);
- krwawienia w tkankach i narządach płodu oraz w obrębie łożyska;
- miejscowe zaburzenia w procesie chondrogenезы i wapnienia chrząstek nasadowych;
- niedorozwój twarzy (krótki, szeroki, płaski nos, wady oczu, uszu, wąska czerwien wargowa, wady OUN).

Figs. 1 (A) The patient at age 3 years. (B) Hypoplasia of the midface and nose.⁽⁹⁾

Retinoidy – 50% ryzyko malformacji płodu!!!

- W trakcie leczenia u kobiet przed menopauzą należy stosować antykoncepcję hormonalną
- Nawet do roku po zakończeniu terapii
- IUGR, gorsze przybieranie na wadze po urodzeniu, malformacje czaski i twarzy, wady układu nerwowego i serca

Cukrzyca w ciąży

- Dieta!!!
- Insulina
- Doustne leki hipoglikemizujące?

Metformina

- Dopuszczona do stosowania u ciężarnych w Niemczech
- „Mother-risk meta analysis”
- 1% malformacji w grupie badanej
- 7% wśród grupy kontrolnej ($p < 0.01$)

Potencjalne działanie protekcyjne ze względu na zmniejszenie oporności na insulinę i profil androgenowy.

Leki p/padaczkowe

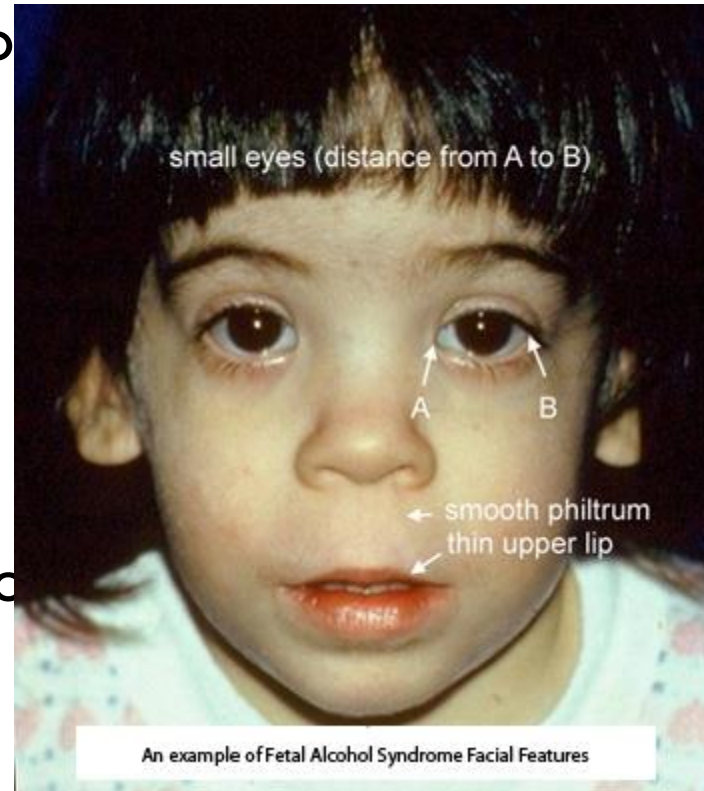
- **Zasada: monoterapia najmniejszą skuteczną dawką**
- **Lamotrygina, Gabapentyna, Lopiramamat – C (FDA)**
- **Fenytoina, karbamazepina, walproinian, klonazepam – D (FDA)**

Narkotyki w ciąży

- **Amfetamina** - rozszczep podniebienia, niedorozwój serca i układu naczyniowego.
- **Kokaina** - odklejanie łożyska, zahamowanie rozwoju naczyń krwionośnych, zmiany patologiczne CUN.
- **Wdychanie rozpuszczalników organicznych** - uszkodzenia mózgu płodu.

FAS

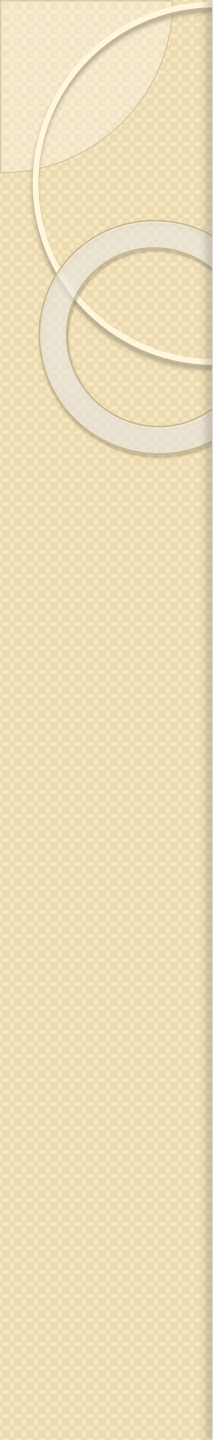
- Opóźnienie rozwoju umysłowego i fizycznego
- Wcześnieactwo, IUGR
- Mikrocefalia
- Małe szpary powiekowe
- Mały nos
- Wygładzona rynienka podnośna
- Cienka warga górna
- Wady serca, nerek
- Naczyniaki

Suplementacja w ciąży

- **Kwas foliowy** — 6tyg przed ciążą i do końca I trymestru 0,4mg/dzień, wady OUN w rodzinie – 4mg/dzień
- **Uwaga! wit A – przedawkowanie:**
  - I. Wodogłowie
  - II. Małogłowie
  - III. Wady twarzoczaszki
  - IV. Choroby układu krążenia
- **Suplementacja żelaza**

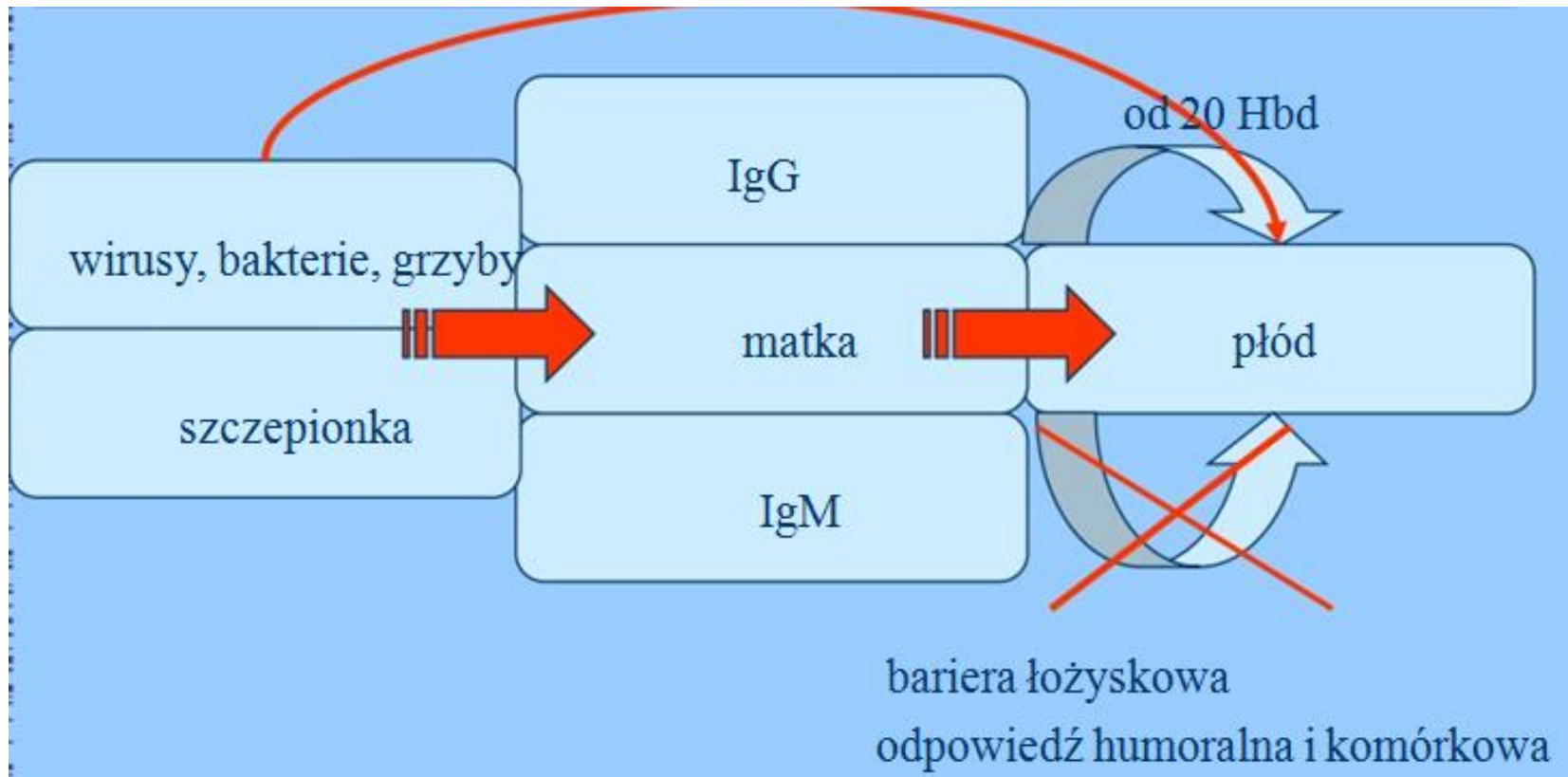

Szczepienia w ciąży

- Poradnictwo przed ciążą
- W ciąży jak najmniej
  - Wskazania względne -> odroczyć do II/III trymestru
  - Wskazania bezwzględne -> szczepić
- Szczepionki martwe
- Kontrola po ciąży

Ryzyko zakażenia płodu

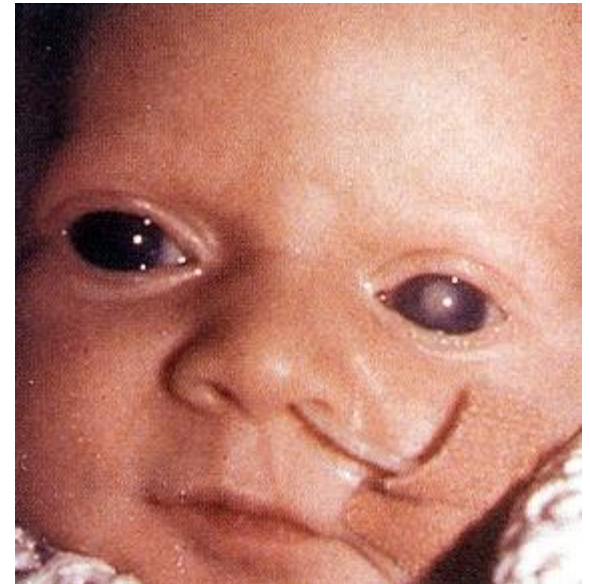
*Za Magdalena Broś-Konopielko

Zespół różyczki wrodzonej

Triada różyczkowa Gregga

1. wady serca i dużych naczyń 48%;
2. wady narządu wzroku 71%;
3. zaburzenia słuchu 67% lub głuchota ;

zaburzenia
neurologiczne i inne.

Choroby infekcyjne o ciężkim przebiegu w ciąży:

- Grypa
- Poliomyelitis
- WZW B
- Ospa wietrzna
- **Tężec**
- **Błonica**

Czy szczepienia są bezpieczne?

- U matki występuje ryzyko populacyjne:
  - tiomersal-50% rtęci (grypa, tężec, wzwb)
  - fenol (grypa)
  - drożdże (wzw B)
  - antygeny jaj- (grypa, żółta febra, MMR)
  - żelatyna (MMR, VZV, grypa)
- **zespół Guillain-Barre** - grypa z serotypem A/New Jersey, wzw B **zaostwienie POCHP** - grypa
- **zespoły demielinizacyjne i autoimmunologiczne (SM, RZS, SLE)** - rekombinowana szczepionka wzw B

Zagrożenie dla płodu

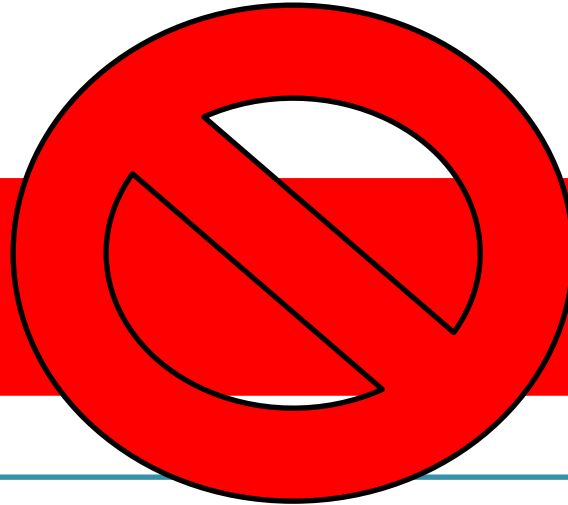
- Działanie teratogenne
- Zakażenie
- Nosicielstwo
- Wzrost ryzyka onkogenezy -> białka wirusowe mają potencjał czynników wzrostu

EBM

- Brak badań nt. szczepień u ciężarnych
- Doniesienia o bezpieczeństwie:
  - grypa (martwy wirus)- 2000 przypadków
  - pneumokokowa (martwy drobnoustrój)
  - meningokokowa (martwy drobnoustrój)
  - VZV (żywy atenuowany wirus ospy wietrznej)
- 362 przypadki
  - MMR (żywe wirusy odry, świnki, różyczki)-
683 przypadki

Żywe

Atenuowane

Białkowe

Planowanie ciąży

Wcześniejsze podanie szczepionki nie stanowi wskazania do przerwania ciąży!!!

Szczepienia dopuszczone

Recommendations of the Advisory Committee on Immunization Practices (ACIP)

choroba

- Grypa
- WZW B
- Tężec
- Błonica
- Wścieklizna
- Meningokoki

Typ szczepionki

- Martwy wirus
- Martwy rekombinowany
- Martwy toksoid
- Martwy toksoid
- Martwy inaktywowany
- Fragment białkowy

Droga podania

- i.m.
- i.m.
- i.m.
- s.c. i.m.
- i.m.
- s.c. i.m.

Grypa w ciąży

- Wzrost częstości poronień
- W ciąży występuje wzrost powikłań u kobiet
- Ryzyko hospitalizacji:
  - 1.4 w 14-20 Hbd
  - 4.7 w 37-42 Hbd
  - 1- dla kobiet 6 miesięcy po porodzie
- można uniknąć 1-2 hospitalizacje na 1,000 szczepionych ciężarnych

Neuzil, 1998r.

częstość hospitalizacji / 10 000 zdrowych kobiet z powodu grypy

*Za Magdalena Broś-Konopielko

Zalecenia

- szczepić wszystkie zdrowe ciężarne, które > 14 Hbd od października do grudnia
- szczepić ciężarne z astmą, chorobami serca, cukrzycą, obniżoną odpornością przed sezonem grypowym niezależnie od trymestru ciąży

Bezpieczeństwo

- lata 1959-1966
- 2291 dzieci, matek szczepionych p/w grypie = 1 astrocytoma (matka szczepiona również IPV)

Heinonen 1973

Działania niepożądane?

- Ból w miejscu podania
- Gorączka i bóle mięśniowe utrzymujące się 6-12h, 1-2 dni od podania
- Reakcje anafilaktyczne uczulenie na białko kurze, gentamycynę

WZW B

- Możliwy cięższy przebieg u ciężarnej
- wzrost częstości poronień i wcześniactwa, zapalenie wątroby u noworodków, wysokie ryzyko nosicielstwa u noworodków

WZW B

- szczepionka: martwy antygen powierzchniowy wirusa uzyskany przez rekombinację wirusa w komórkach drożdży
- ryzyko dla płodu: nie jest potwierdzone
- Wskazania: przed i po ekspozycji 3-4 dawki i.m. (0, 1, 6 miesięcy)
- Ciężarne z grupy ryzyka:
  - Biorczynie czynników krzepnięcia
  - Nosicielstwo w rodzinie
  - Dożylne narkotyki
  - Ryzyko zawodowe
- po ekspozycji: immunoglobulina + szczepienie
- preparaty: Engerix-B, H-B vax

WZW B - immunoglobulina

- kontakt z skontaminowaną krwią
- gwałt, stosunek z osobą w ostrej fazie WZW B
- domownik w ostrej fazie WZW B

Gall 2005

Tężec – *Clostridium tetani*

- Beztlenowa bakteria gram ujemna, której toksyna powoduje silny skurcz tężcowy, jej spory są odporne na środki chemiczne i temperaturę
- Śmiertelność ciężarnych – 30%
- Śmiertelność noworodków – 60%

Tężec - szczepionka

- atenuowana oczyszczona toksyna tężcowa + błonicza
  - Anafilaksja (tiomersal 0,1%)
  - Guillain-Barre syndrom
  - Neuropatia obwodowa
- Przeciwwskazania: groźne odczyny poszczepienne w przeszłości, cukrzyca, choroby nerek, niewyrównana ChNS

Bezpieczeństwo szczepionki

	Dzieci z wadami		Dzieci zdrowe		P value=
całkowita liczba dzieci	21563		35727		0.39
liczba dzieci matek zaszczepionych	25	0.12	33	0.09	

Czeizel 1998

Szczepienie nie powoduje wzrostu częstości poronień samoistnych

Catindig 1998

Wścieklizna

- droga zakażenia: ślina zainfekowanego zwierzęcia
- **w 100%** kończy się zgonem ciężarnej
- śmiertelność noworodków...
- szczepionka: martwy inaktywowany wirus
- po ekspozycji: szczepienie + specyficzna immunoglobulina HRIG po odpowiedniej kwalifikacji – brak badań nt. wpływu na płód
- odporność utrzymuje się przez **2-3 lata**

Wścieklizna

- Profilaktyczne szczepienia:
  - ryzyko zawodowe
  - wyjazd w rejony endemiczne
  - choroba wśród domowników
  - obniżona odporność ciężarnej
  - ciężki przebieg chorób przewlekłych

Krztusiec

- Współcześnie szczepienie przeciwko krzuscowi jest **ZALECANE** kobietom ciężarnym
- optymalnie 28-32 tyg ciąży
- można później

Szczepionki przeciwwskazane w ciąży

- Ospa
  - Odra
  - Świnka
  - Różyczka
- } żywy, atenuowany
wirus
- BCG
- żywa bakteria

Przypadkowe podanie

- Podanie żywej szczepionki kobiecie w ciąży <12Hbd nie stanowi podstawy do przerwania ciąży
- Wzmoczone monitorowanie stanu zdrowia
- Raportowanie www.vaers.org

VAERS:Vaccine Adverse Event
Reporting System

W razie pytań proszę o kontakt

- fil.dabrowski@gmail.com